

В. В. Гуцал*Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України***V. Hutsal***Odesa Scientific Research Forensic Center,
MIA of Ukraine*

КРИМІНАЛІСТИЧНІ КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВИСНОВКИ ЕКСПЕРТА

FORENSIC CRITERIA OF BLADE WEAPONS DEFINITION AND THEIR IMPACT ON THE EXPERT'S CONCLUSIONS

Мета статті – обґрунтувати необхідність конкретизації основних криміналістичних критеріїв визначення холодної зброї та усунення деяких неточностей у Методиці криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих із нею виробів (реєстраційний код 4.5.07). У процесі розгляду теми окреслено хиби і суперечності стосовно належності деяких об'єктів до холодної зброї через часткову обґрунтованість роз'яснень, їх недостатню вивченість та незважання на тимчасовий чинник функціонального призначення. Запропоновано з метою усунення наявних невідповідностей теоретичних викладок і практичних результатів дослідження холодної зброї розширити понятійний апарат щодо призначення об'єктів дослідження, зважаючи на тимчасовий чинник функціонального призначення та зміни функціонального призначення; здійснити відповідні коригування в додатках до зазначеної Методики; розробити методичні рекомендації щодо вимірювання елементів конструкції об'єктів дослідження та доопрацювати застосовувані методи їх динамічних випробувань. Достовірність отриманих результатів і висновків забезпечено загальнонауковими і спеціальними методами пізнання, зокрема: системно-структурним з'ясовано сутність досліджуваних категорій і правових явищ, логіко-аргументаційним проаналізовано чинні нормативні положення на предмет їх повноти і узгодження з останніми досягненнями науки; догматичний метод сприяв з'ясуванню понятійно-категоріального апарату дослідження, що засвідчило потребу його розширення з огляду на призначення об'єктів дослідження, зважаючи на тимчасовий чинник функціонального призначення і зміни функціонального призначення, уточнення визначення «ніж металевий», перегляду граничного значення міцності та пружності конструкції клинка короткоклінкових предметів (пристроїв), які підлягають упровадженню за схемою 1 Методики, з урахуванням реальних значень цих показників в аналогах короткоклінкової військової (бойової) зброї промислового виготовлення, що не має дефектів; статистичний дав змогу узагальнити результати, отримані під час опрацювання емпіричного матеріалу; метод моделювання уможливив формулювання висновків і загальних оцінок, а також пропозицій до розроблення рекомендацій щодо вимірювання елементів конструкції об'єктів дослідження, термінологічної урегульованості та узгодженості понятійного апарату.

Ключові слова: холодна зброя; загальні поняття; методика; терміни; визначення.

Цель статьи – обосновать необходимость конкретизации основных криминалистических критериев определения холодного оружия и устранения некоторых неточностей в Методике криминалистического исследования холодного оружия и конструктивно сходных с ним изделий (регистрационный код 4.5.07). В процессе рассмотрения темы отмечены недостатки и противоречия относительно принадлежности некоторых объектов к холодному оружию вследствие частичной обоснованности разъяснений, недостаточной их изученности и игнорирования временного фактора функционального назначения. Предложено с целью устранения имеющихся несоответствий теоретических выкладок и практических результатов исследования холодного оружия расширить понятийный аппарат касательно назначения объектов исследования, учитывая временной фактор

функціонального призначення і змінення функціонального призначення; здійснить відповідні корективи в додатках до вказаної Методики; розробити методичні рекомендації по вимірюванню елементів конструкції предметів дослідження і допрацювати застосовувані методи їх динамічних випробувань. Надійшли результати дослідження і висновки забезпечені загальнонауковими і спеціальними методами пізнання, зокрема: системно-структурним розкриття сутності досліджуваних категорій і правових явищ, логико-аргументаційним проаналізовано діючі нормативні положення на предмет їх повноти і відповідності останнім досягненням науки; догматичний метод сприяв визначенню понятійно-категоріального апарату дослідження, що підтвердило необхідність його розширення стосовно призначення предметів дослідження, враховуючи тимчасовий фактор функціонального призначення і змінення функціонального призначення, уточнення визначення «нож метальний», перегляду порогового значення міцності і пружності конструкції клинка короткоклинкових предметів (устроїв), які підлягають впровадженню за схемою 1 Методики, беручи до уваги реальні значення цих показників в аналогах короткоклинкового вогнепального (військового) озброєння промислового виготовлення, не маючого дефектів; статистичний метод дозволив узагальнити результати, отримані при обробці емпіричного матеріалу; метод моделювання дозволив сформулювати висновки і загальні оцінки, а також пропозиції, стосовно розробки рекомендацій по вимірюванню елементів конструкції предметів дослідження, термінологічної регульованості і узгодженості понятійного апарату.

Ключові слова: холодне озброєння; загальні поняття; методика; строки; визначення.

The aim of the article is to prove the necessity to refine main forensics criteria used in identification of cold weapons as well as remedy some of the inaccuracies in the Methodology of conducting forensics research in cold weapons and structurally similar items (registry code 4.5.07). In the research, some faults and controversies have been exposed reference attribution of certain items to cold weapons through lack of justification, analysis and neglect of the temporary nature of their functional use. In order to remove the existing discrepancies between theoretical aspects and practical results of cold weapon research, it has been suggested to expand the existing nomenclature for functional use of the researched items while taking into consideration the temporary nature of item's functional use and alterations to it; conduct adjustments where appropriate to the Methodology Annexes; develop methodological recommendations for measurement of structural elements of objects under research and improve existing methods of dynamic tests. The credibility of results and conclusions is ensured through general scientific and specialised methods of inquiry: the essence of categories and legal phenomena under research established through the structural systematic method; the existing nomenclature analysed for completeness and relevancy to the latest scientific discoveries using the logical argumentative method; the dogmatic method has contributed to establishing nomenclature and categorical basis for research, which has asserted the requirement to expand nomenclature for items under research with consideration of the temporary use factor and alternations to functional use, clarification of the term "throwing knife", review of hardness and springiness thresholds of short-bladed item (equipment) structures that are subject to implementation according to Scheme 1 of the Methodology, whilst taking into consideration real-life values of these indicators in the equivalent unfaulty manufactured short-bladed military (combat) weapons; the statistic method has allowed to generalise results obtained through processing of empirical materials; the modelling method has enabled formulation of conclusions and general evaluations as well as proposals for developing recommendations on the measurement of structural elements of objects under research, terminology regulations and nomenclature coherence.

Keywords: cold weapon; general concepts; methodology; deadlines; definitions.

Законодавець, встановлюючи кримінальну відповідальність за незаконне носіння, виготовлення, ремонт і збут холодної зброї (Кримінальний кодекс України, ч. 2 ст. 263), зважив на суспільну небезпеку цих діянь, пов'язану насамперед із тим, що вони певною мірою створюють умови для вбивств, спричинення тяжкої шкоди здоров'ю, розбоїв, інших тяжких злочинів, а також на те, що із застосуванням такої зброї вчиняється їх велика кількість.

У контексті застосування кримінально-правових норм ч. 2 ст. 263 Кримінального кодексу України (далі – КК України) вирішального значення набуває визнання того або іншого предмета холодною зброєю, адже крім об'єктів, що традиційно вважають зброєю, правопорушники застосовують засоби, здатні заподіяти тупі, колюче-ріжучі та інші трав-

ми, але належність яких до зброї сумнівна. А тому на часі уточнення основних криміналістичних критеріїв визначення холодної зброї та усунення деяких неточностей у Методиці криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів (реєстраційний код 4.5.07; далі – Методика) (*Metodyka kryminalistychnoho doslidzhennia*, 2014), що й зумовлює актуальність обраної тематики і окреслює мету статті.

Проблеми дослідження холодної зброї в різні часи були предметом наукових розробок багатьох науковців-криміналістів і практиків, серед них: Ю. П. Голдованський, Г. Г. Григор'янц, Є. М. Денисов, А. С. Железняк, М. Г. Любарський, О. С. Подшибякін, М. Е. Портнов, Г. В. Прохоров-Лукин, Д. П. Рассейкін, Я. В. Рибалко, Х. М. Тахо-Годі, М. В. Терзієв, Є. М. Тихонов, А. І. Устинов та ін. Але у висловлюваннях науковців, попри їх досягнення (див., зокрема, Podshibiakin, 2010; 1975; Tikhonov, 1986; Ustinov, Portnov, & Natcvaladze, 1994), бракує однастайності щодо критеріїв визначення холодної зброї, у Методиці не повною мірою розкрито поняття призначення досліджуваного об'єкта, постають питання й до критеріїв технічного забезпечення, коли визначають придатність випробуваного об'єкта (предмета, пристрою) до неодноразового ураження цілі.

Для визнання зброї холодною аналізують сукупність таких загальних криміналістичних ознак, як призначення для ураження цілі і придатність до неодноразового ураження цілі*. Відсутність хоча б однієї з них є підставою вважати предмет таким, що до холодної зброї не належить (*Metodyka kryminalistychnoho doslidzhennia*, 2014, р. 2.1).

Проте, засвідчує практика, визначення основного цільового призначення об'єкта дослідження пов'язане з певними труднощами.

За термінологією, запропонованою Методикою (п.1.1.8), призначення – конструктивно забезпечена обумовленість застосування предмета для здійснення заздалегідь визначених цілей. Але таке тлумачення певною мірою суб'єктивне.

Загалом цільове призначення предмета передбачає відсутність будь-якого його прямого господарсько-побутового, виробничого або спеціального призначення. Постійне еволюціонування холодної зброї, поява її модифікацій (деякі з них уже понад 150 років як втратили свою актуальність і стали знаряддям господарсько-побутового призначення) суттєво ускладнюють, а то й унеможливають її ідентифікацію як холодної зброї (стосується як клинкових, так і неклинкових об'єктів дослідження).

Найчастіше труднощі зумовлені надзвичайною кількістю перехідних і багатофункціональних різновидів того самого виду зброї, коли навіть за незначної зміни форми змінюється і характер заподіяної травми.

По суті, будь-який виріб у процесі експлуатації виконує свою функцію. У цьому полягає його функціональне призначення, яке визначає експлуатаційні вимоги, що ставляться до виробу.

За Методикою призначення об'єкта (предмета, пристрою), який досліджують, для ураження цілі визначається в результаті встановлення збігу притаманній йому сукупності конструктивних ознак і сукупності конструктивних ознак відомого різновиду холодної зброї, порівнюючи його з відомими аналогами відповідних різновидів холодної зброї, якими є натурні зразки криміналістичних та інших колекцій, описи і зображення зразків холодної зброї в офіційній довідковій та спеціальній літературі, комп'ютерних базах даних, а також дані фірм-виробників (*Metodyka kryminalistychnoho doslidzhennia*, 2014, р. 2.2).

* Тут і далі застосовану в Методиці термінологію («призначеність» – правильно «призначення»; «придатність для» – правильно «придатність до») узгоджено з нормами української мови (Annina et al., 2002, с. 894).

Аналізуючи відомості, які містять зазначені інформаційні джерела, у тому числі ті, на які посилаються розробники Методики, можна дійти висновку про наявність неточностей, а то й суперечностей стосовно належності деяких об'єктів до холодної зброї через недостатню обґрунтованість роз'яснень щодо них, їх малу вивченість та незважання на тимчасовий чинник функціонального призначення. До таких об'єктів можна віднести різні види бойових сокир, бойових молотів, клевців тощо, які згідно з Методикою (дод. 14) є холодною зброєю. Проте ці об'єкти не завжди можна віднести до холодної зброї у зв'язку зі зміною їх функціонального призначення. Аналогами їх є спортивний інвентар і предмети господарсько-побутового і виробничого призначення з такими самими конструктивними ознаками та характеристиками міцності: айсбайль, льодоруби, льодові і скальні молотки, кирки, кувалди, колуни, сокири-колуни, сокири туристичні, сокири для рубання м'яса, молотки з топірцем тощо. З цієї самої причини не можуть бути холодною зброєю і такі об'єкти, як томагавк і кирка, стислий опис яких наведено у вітчизняному словнику спеціальних термінів криміналістичної експертизи холодної зброї. Виняток становлять лише об'єкти, які є суто бойовою холодною зброєю і які не використовують у господарстві, на виробництві, в побуті: гуа, та-фу, лі-квей тощо (Avdeeva, 2004).

Серед досліджуваних об'єктів також трапляється багато зразків холодної зброї, форма і параметри яких установлювалися тривалий час відповідно до умов життя певного етносу, формування кримінального середовища, а також зразків, розроблених для виконання військових завдань і взятих на озброєння тією чи іншою країною. Такими є, наприклад, бойові ножі «корамбіт», «кукрі», «баронг», «пісау», «боло», різні тактичні бойові ножі, «писалка» тощо. Функціональним призначенням цих об'єктів є заподіяння тяжких і смертельних тілесних ушкоджень, проте їх здебільшого не можна віднести до категорії холодної зброї через відсутність у них повного комплексу криміналістичних ознак, окреслених Методикою.

Під час дослідження об'єктів подвійного призначення (для ураження цілі і водночас для господарсько-побутових, виробничих, інших потреб, як-то: меч-пила, штопор-кастет, деякі різновиди армійських стропорізів та ін.) визначальним чинником їх криміналістичної оцінки слід уважати здатність до ураження цілі.

Досліджуючи об'єкт (предмет, пристрій) промислового чи кустарного виробництва, експерт враховує інформацію фірми-виробника про його функціональне призначення. Проте ця інформація не є визначальною для формулювання експертом висновку за результатами дослідження. Адже незрідка виріб, який виробник позиціонує як товар господарсько-побутового призначення (наприклад, спортивний інвентар, туристичні ножі, ножі спеціального призначення, сувенірні вироби тощо), має замасковані ознаки холодної зброї, зокрема:

наявність обмотки руків'я ножа або встановлені на неї фальш-плашки (накладки), що приховують обмежувач, утик чи міжпальцьові виїмки, які можна тимчасово видалити інструментом загального вжитку без руйнування елементів конструкції;

невідповідність довжини чи товщини клинка ножа;

занадто завищені міцнісні характеристики клинка, елементів з'єднання з руків'ям тощо.

Деякі виробники, керуючись вимогами Методики щодо визнання предмета (пристрою) холодною зброєю, просують на вітчизняний ринок вироби, які доволі складно віднести до об'єктів господарсько-побутового призначення (метальні ножі, нунчаку, телескопічні

дубинки, кістені та ін.). Наприклад, металльні ножі скелетного типу, на штабі яких наявні інструментальні елементи у вигляді пилки, серейторної заточки, викрутки тощо, не можуть бути віднесені до металльних – «майстер-клинки». Така вимога передбачена Методикою (дод. 13), хоча цей чинник загалом не впливає на уражаючі властивості клинка.

Нерозумілою є також обумовленість довжини і діаметра обмотки, наявність якої допускається на хвостовику, хоча її можна тимчасово видалити без руйнування конструкції ножа. Крім того, постає питання щодо ріжучих властивостей уражаючого елемента металльного ножа, який, зазначено в Методиці (дод. 14), являє собою клинкову зброю *колючо-ріжучої* дії. Тобто досліджуваний металльний ніж, якому властива суто колюча дія, не може бути визнаний холодною зброєю.

Отже, з огляду на реальні властивості вражаючих елементів металльних ножів їх слід вважати металльною клинковою зброєю колючої або колюче-ріжучої дії, відповідно відкоригувавши тлумачення цього терміна в п. 1.4.1.6 додатка 14 Методики. Також необхідно внести зміни у додаток 13 у частині конструктивних ознак металльних ножів і техніко-криміналістичних вимог щодо них, зокрема згідно з п. 3.2 цього додатка не потрібно зважати на довжину і товщину обмотки хвостовика як визначальних чинників визнання об'єктів неметальними ножами. За наявності на штабі скелетного ножа інструментальних елементів на клинку (пилка, серейторна заточка, викрутка, штопор тощо) слід визначити їх вплив на придатність об'єкта до неодноразового ураження цілі, адже вони можуть бути елементами, які маскують ніж під неметальний («майстер-клинки»), приховуючи реальне призначення досліджуваного об'єкта. Слід також зважати на розміщення цих елементів на клинку та їх вплив на можливість ураження цілі. Аналізуючи техніко-криміналістичні вимоги до металльних ножів, кут загострення леза клинка та його дезактивацію необхідно розглядати як чинники, визначаючи які з'ясовують наявність ріжучих властивостей бойової частини холодної зброї.

Аналогічного підходу потребує й визначення ріжучих властивостей уражаючих елементів такої холодної зброї, як сюрикени, що відповідно до п. 1.4.1.3 додатка 14 Методики являють собою металльну зброю у вигляді металевої пластини з лезом і (або) вістрями по зовнішньому краю або короткому стрижні з вістрями на кінцях, що складається з бази та різної кількості пелюсток різноманітної форми. Витлумачуючи спеціальні терміни криміналістичної експертизи холодної зброї, Г. К. Авдеева, спираючись на це визначення, уточнює його, зазначаючи, що ця металльна зброя є колюче-ріжучою або колючою (Avdeeva, 2004).

Отже, кут загострення леза та його дезактивація, як і у випадку з металльними ножами, також не можуть бути визначальними техніко-криміналістичними чинниками за віднесення цих об'єктів до категорії холодної зброї. Тому для уникнення суперечностей у висновках судових експертів п. 5 додатка 13 Методики потребує певного доопрацювання.

Досліджуючи короткоклинкову холодну зброю та схожі з нею вироби, серед яких трапляються об'єкти з граничними між собою техніко-криміналістичними характеристиками, вимірюють здебільшого елементи конструкції об'єкта, серед яких один з основних – клинок. Але під час вимірювання його довжини можуть припускатися помилки через невдало сформульоване у п. 3.2.1 Методики пояснення того, що «довжина клинків визначається вимірюванням відстані від вістря до обмежувача або утику руків'я по прямій хорді (при отгибі обмежувача або утику в бік клинка довжина їх не враховується)», а також відсутність відповідного креслення схем вимірювання. При цьому не беруть до уваги форму виступної передньої частини руків'я, яка становитиме основу клинка. Вона

може бути прямою, перпендикулярною до поздовжньої осі та косо напрямленою під різними кутами нахилу, вигнутою в бік клинка або у протилежний бік з різними радіусами кривизни по всьому периметру або мати складну геометричну форму. І щоб уникнути невідповідностей, слід розробити певні методичні рекомендації.

Чимало проблем постає й тоді, коли встановлюють придатність об'єкта дослідження до неодноразового ураження цілі, що визначають за наявності технічної забезпеченості як його окремих елементів, так і конструкції в цілому, а також за достатністю його вражаючих властивостей. Можливість заподіяння таких ушкоджень перевіряють експериментально за критеріями, окресленими Методикою. Достатність вражаючих властивостей об'єкта визначають за результатами експериментальної перевірки властивостей міцності його конструкції під час статичних та/або динамічних випробувань.

Так, під час статичних випробувань короткоклінкових об'єктів (крім короткоклінкової металеві холодної зброї) міцність та пружність конструкції клинка визначається за схемою 1 Методики. Клинок при цьому не повинен вигинатися більше ніж на 5 % своєї довжини, а після випробування залишкова деформація не має перевищувати 1 % довжини клинка.

На практиці далеко не кожен клинок ножа витримує цей критерій вигину. Водночас, засвідчують випробування стандартних багнет-ножів промислового виробництва різних модифікацій, що не мали дефектів, клинок кожного з них вигинався на 7–10 % його довжини. Тобто зазначене положення Методики також потребує коригування.

Встановлення можливості неодноразового ураження цілі під час динамічних випробувань клинкових об'єктів та об'єктів ударно-дробильної дії передбачає застосування ударів максимальної сили. Проте кожен експериментатор має індивідуальні фізіологічні та анатомічні здатності до ударів, що може суттєво вплинути на оцінку результатів дослідження того самого об'єкта, а отже, як наслідок, і на висновок експерта.

Цю тезу було підтверджено:

динамічними випробуваннями клинкових об'єктів під час завдання колючих ударів, коли результати динамічних випробувань залежать від глибини проникнення клинка в матеріал мішені;

динамічними випробуваннями клинкових об'єктів під час завдання рублячих ударів та неклінкових (нунчаку, телескопічні дубинки тощо) – під час завдання ударів досліджуваним об'єктом (пристроєм), типовим для найближчого аналога (аналогів) холодної зброї способом (способами), коли результати експерименту безпосередньо залежать від показників функціонального стану рухомого апарату експериментатора, тобто його м'язової сили;

дослідженням кастетів, щодо яких Методикою не визначені мінімальні діаметри отворів в остові для пальців рук, відстань між ними і товщина упору. Дискусійними також є й певні позиції до п. 4.6.2 Методики стосовно визначення технічного забезпечення об'єкта для ураження цілі з погляду безпечного його використання. Зокрема, під час динамічних випробувань будь-якого кастета виникають больові відчуття навіть у разі завдання ударів не максимальної сили, що дає підстави вважати досліджуваний об'єкт таким, що не відповідає вимогам до технічного забезпечення.

Під час динамічних випробувань для завдання ударів кастетами як мішенню послуговуються зазвичай статично закріпленою сухою сосною дошкою завтовшки до 50 мм, хоча, зрозуміло, в реальному житті застосовують цю зброю щодо людини, яка при цьому навряд чи стоятиме нерухомо, що й забезпечує пружність ударів. Тобто у цьому разі

експеримент слід вважати таким, що не наблизений до умов реального застосування кастетів. А тому актуалізується питання розроблення методичних рекомендацій щодо специфіки дослідження кастетів чи подібних за ураженням цілі об'єктів (дубинки, кістені тощо), зважаючи на спосіб фіксації мішені під час динамічних випробувань, наприклад застосувавши підвішені дерев'яні мішені.

Висновки. Результати дослідження певної групи об'єктів холодної зброї та схожих із ними виробів свідчать про назрілу потребу:

розширити понятійний апарат щодо призначення об'єктів дослідження, зважаючи на тимчасовий чинник функціонального призначення і зміни функціонального призначення;

уточнити визначення «ніж металевий» (п. 5 додатка 13, п. 1.4.1.6 додатка 14 Методики), зважаючи на техніко-криміналістичні вимоги до металевих ножів і сюрикенив, які належать до категорії простої металевий холодної зброї;

переглянути граничне значення міцності та пружності конструкції клинка короткоклинкових предметів (пристроїв), які підлягають статичному випробуванню за схемою 1 Методики дослідження, з урахуванням реальних їх значень в аналогах короткоклинкової військової (бойової) зброї промислового виготовлення, що не має дефектів;

розробити методичні рекомендації щодо вимірювання елементів конструкції об'єктів дослідження та доопрацювати застосовувані методи їх динамічних випробувань, при цьому термінологічно врегулювати та узгодити понятійний апарат.

References

- Annina, I. O., Horiushyna, H. N., Hnatiuk, I. S., Zhaivoronok, V. V., Kachura, O. V., Ozerova, N. H., & Fedorenko, T. O. (2002). *Rosiisko-ukrainskyi slovnyk*. Kyiv: Abrys. 1402 s.
- Avdeeva, G. K. (2004). *Russko-ukrainskii tolkovyi slovar spetsialnykh terminov kriminalisticheskoi ekspertizy kholodnogo oruzhiia*. Kharkov: KhNIISE.
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: zakon № 2341-III. (2001). Uzato z <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Metodyka kryminalistychnoho doslidzhennia kholodnoi zbroi ta konstruktivno skhozhykh z neiu vyrobiv* / [rozrobnyky projektu: Rybalko, Ya. V., Prokhorov-Lukin, H. V., Berher, V. Ye., Samus, V. R., & Yahodin, O. P.]. (2014). Kyiv: DNDEKTs MVS Ukrainy. 77 s.
- Podshibiakin, A. S. (1975). *Voprosy kriminalisticheskogo issledovaniia kholodnogo oruzhiia*. Saratov. 320 s.
- Podshibiakin, A. S. (2010). *Kholodnoe oruzhie: ucheb. posobie*. M.: IurInfoR. 272 s.
- Tikhonov, E. N. (1986). *Kriminalisticheskaiia ekspertiza kholodnogo oruzhiia: ucheb. posobie*. Barnaul: Izdatelstvo Altaiskogo un-ta. 232 s.
- Ustinov, A. I., Portnov, M. E., & Natvaladze, Iu. A. (1994). *Kholodnoe oruzhie (nozhi, kinzhaly, kortiki, tesaki, stilyty, shtyki)*. M.: Arsenal-press. 224 s.

Список використаних джерел

- Анніна, І. О., Горюшина, Г. Н., Гнатюк, І. С., Жайворонок, В. В., Качура, О. В., Озерова, Н. Г., & Федоренко, Т. О. (2002). *Російсько-український словник*. Київ: Абрис. 1402 с.
- Авдеева, Г. К. (2004). *Русско-украинский толковый словарь специальных терминов криминалистической экспертизы холодного оружия*. Харьков: ХНИИСЭ.
- Кримінальний кодекс України: закон № 2341-III. (2001). Узято з <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів* / [розробники проекту: Рибалко, Я. В., Прохоров-Лукін, Г. В., Бергер, В. Є., Самусь, В. Р., & Ягодін, О. П.]. (2014). Київ: ДНДЕКЦ МВС України. 77 с.

- Подшибякин, А. С. (1975). *Вопросы криминалистического исследования холодного оружия*. Саратов. 320 с.
- Подшибякин, А. С. (2010). *Холодное оружие: учеб. пособие*. М.: ЮрИнфоР. 272 с.
- Тихонов, Е. Н. (1986). *Криминалистическая экспертиза холодного оружия: учеб. пособие*. Барнаул: Издательство Алтайского ун-та. 232 с.
- Устинов, А. И., Портнов, М. Э., & Нацваладзе, Ю. А. (1994). *Холодное оружие (ножи, кинжалы, кортики, тесаки, стилеты, штыки)*. М.: Арсенал-пресс. 224 с.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2019